

İLHAN TEKELİ ŞEHİRCİLİK KÜLTÜRÜ VAKFI, DÜŞÜNCE PAYLAŞIM PLATFORMU

Türkiye’de Soylulaştırmanın Kavramsallaştırılması

İTKŞV Yiğit Gülöksüz İmece Evi, 27.04.2019, 13.30-16.00

Toplantı Akışı

I. Toplantı Amaç ve Kapsamı

‘Soylulaştırma’ kavramı alt gelir grubu işçi sınıfının yaşadığı, sosyo-kültürel açıdan çöküntüye uğramış ve fiziksel çevresi yıpranmış, kent içerisindeki köhneleşmekte olan alanların orta ve üst gelir grupları tarafından işgal edilmesini anlatmak için ilk defa 1964 yılında kullanılmıştır. Bu tarihten itibaren Batı Avrupa ve Kuzey Amerika’nın metropollerleriyle bağlantılı olarak karşımıza çıkmakta olan soylulaştırma 1980’ler sonrasında küresel süreçlerle birlikte dünyanın pek çok metropolinde görülmeye başlanmıştır. Sadece coğrafi olarak büyük kentlerle sınırlı kalmayan soylulaştırma, yerleşme sisteminin alt kademelerine doğru da yayılmış hatta kırsal alanlarda da tartışılır hale gelmiştir.

Ortaya atıldığı dönemde kavram, kent merkezindeki tarihi evlerin yenilenmesini ve kiracılıktan mal sahipliğine olan dönüşümü ve buna bağlı olarak da artan emlak fiyatlarıyla yerinden edilmeyi tariflemiştir. Ancak bugün soylulaştırma bu klasik tanımın dışında kent çeperlerindeki, gecekondu alanlarındaki ve yeni inşa edilen alanlardaki benzer süreçleri de içeren bir kavram haline gelmiş ve kırsal-soylulaştırmadan süper-soylulaştırmaya veya ticaret-odaklıdan turizm-odaklıya çeşitleri artmış, ayrıca farklı coğrafi odaklarla Küresel Kuzey ve Güney’de örnekleri hızla artmaya devam etmiştir. Farklı kentsel süreçlerle kapsamı ve dolayısıyla tanımı da genişleyen soylulaştırmanın, Türkiye’de yaşanan kentsel süreçlerle nasıl yorumlanacağı ve kavramsallaştıracağını tartışmak üzere İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı’nda Düşünce Paylaşım Platformu kapsamında toplantı gerçekleştirilmiştir.

II. Toplantı Açılışı

İlhan Tekeli (ODTÜ): Vakfımızın teorik denebilecek ilk çalışması bugün başlıyor. Arkadaşlar bunu örgütlemeyi başardılar. Bu çalışmalar birikerek genel bir kategori oluşturacak. İlkini konusunu da “soylulaştırma” diye saptadık. Bu tercihin iki nedeni var. Birincisi Türkiye’de bu konuda yapılmış çok sayıda çalışmanın bulunmasıdır. Biriken bu deneyim kavramın netleşmesine katkıda bulunabileceklerin sayısını artıracaktır. Bu sayı çokluğu konuyu Vakıf tarafından ele alınmaya uygun hale getirmektedir. Bu konuya ilgi duyan kent araştırmacıları ve kent plancıları komünitesinin mensupları konuyu netleştirmek için aralarında tartışmaya başladığında, bu çokluk dolayısıyla, etkili bir ortam yaratabileceklerdir. Tercihin ikinci nedeni ise bir meslek topluluğunu oluşturan kişilerin, kullandıkları kavramlara kavramlar üzerinde tartışarak açıklık kazandırmadıkça, birbirlerini anlamayacak ve bir meslek komünitesi oluşturmada sıkıntılarla karşılaşacak olmalarıdır. Bu nedenle her meslek alanının kavramları üzerinde böyle bir duyarlılık göstermesini önemsiyorum. Kendi meslek alanımızda böyle bir duyarlılığı göstermeye başladığımız bu ilk toplantı, beni çok heyecanlandırıyor.

Bu konuyu gündemimize iki olay getirdi. Bunlardan birincisi ODTÜ’de bir öğrencinin doktora yeterlik sınavında soylulaştırma kavramı tartışılırken farklı yorumların ortaya çıkması üzerine, Vakfın bu konuyu ele almasının çok yararlı olacağı düşüncesi gelişti ve karar verip yola çıktık. Benim bu konuya önem vermeye başlamamın ikinci bir nedeni daha var. İzmir Tarih projesi var biliyorsunuz. İzmir’in tarihi alanının canlandırılması için beş yıldır uygulanan bir strateji var. Beş yıl uygulama

yaptıktan sonra, stratejinin gözden geçirilerek yenilenmesi çalışmaları başladı. Bu sırada üzerinde en çok konuşulan kavramlardan biri soylulaştırma (*gentrification*) oldu.

İzmir'in tarihsel merkezini koruma çalışmaları 1984'e kadar geri gidiyor. Doğan Kuban bu bölge için kapsamlı bir araştırma yapmış. Türkiye'nin ilk koruma imar planı, daha bu konuda bir mevzuat oluşmadan, 1984 yılında burası için yapılmış. Ama uygulamada bu planın dönüşmeyi engelleyemediği ortaya çıkınca, 9 Eylül Üniversitesi ve İzmir Mimarlar Odası gidişatı eleştirmeye başlamıştır. Bu eleştirilerin yarattığı farkındalık üzerine, İzmir'in tarihsel merkezinde farklı derecelerde olmak üzere tarihsel sit alanları ilan edilmiş ve bu alanlar için yeni mevzuata uygun koruma imar planları yapılmıştır. Koruma planları ve sit alanlarına ilişkin mevzuat o kadar sıkı ki, dönüşümü engelliyor ama çöküntü alanı haline gelmesini hızlandırıyor. Koruma planları bir çöküntü alanının oluşumun altyapısı olma niteliğini kolayca kazanabiliyor. Bu nedenle beş yıl önce İzmir Tarih projesi çalışmaya başladığında denildi ki, koruma yetmez, canlandırma ile beraber bir strateji oluşturulmalıdır. Ama beş yıl sonra İzmir Tarih projesinin stratejisini gözden geçirmeye başladığımızda yeni bir koşul ortaya çıktı. Yapılacak canlandırmanın soylulaştırma üzerine dayanmaması gerektiği fark edildi. Böyle bir öykü İzmir'de yaşıyor. Onun için soylulaştırma kavramı gündemimde önemli bir yer tutmaya başladı. Kavram üstünde geleceğimiz nokta bu bakımdan önemli bir nokta taşıyor.

Sözü Şule'ye vermeden önce kısaca soylulaştırma (*gentrification*) sürecinin nasıl betimlenmesi gerektiği konusundaki düşüncelerimi sıralamaya çalışacağım. *Gentrification* süreci denildiğinde benim kafamda, kentin yaşamı içinde konut alanlarının değişik yerlerinde yaşanan bir değer kaybı sonucu ortaya çıkan bir çöküntü alanı yer alıyor. Çöküntü alanının oluşumuyla süreci başlatacak bir fırsat yaratılmış oluyor. Yer değiştirmeler sonunda toplumun güçsüz kesimleri buraya toplanıyor. Emlak fiyatları düşüyor ve bunun sonucunda yeni emlak gelişmeleri için bir fırsat yaratılıyor. Eğer bu alanda korunacak bir değer yoksa, girişimciler bu alanın mülkiyetini ele geçirerek, bu binaları yıkarak, yeni bir yerleşim oluşturuyor. Bu durumda eski konut dokusu yeni ihtiyaca uygun olarak dönüştürülmüş oluyor. Bu dönüşüm sırasında o yerde yaşayanların toplumsal kompozisyonu da dönüşmüş olabilir. Ama bu halde bir soylulaştırma söz konusu değildir.

Soylulaştırma sürecinden söz edebilmek için çöküntü alanına atfedilen tarihi bir değer bulunması gerekir. Burası için bir koruma kararı verilmiş olması önemli hale gelmektedir. Soylulaştırma bundan sonra başlıyor. Bu mahallenin korumaya değer özelliklerini koruyarak burada yaşamayı tercih eden daha yüksek prestijli toplum kesimleri ortaya çıkıyor. Sosyal hiyerarşide daha yüksek gruplar, burada yaşayanların yerini alarak burayı yaşanır hale getiriyorlar ve yerleşiyorlar. Söz konusu yerin yeniden yapılanmasında fiziki yapılar korunurken, yeniden işlev kazandırmalar başlıyor. Ele alınan yerde ekonomik bir canlanma yaşıyor. Ama bu canlanma orada yaşayanların değerlerine göre değil, dışarıdan gelenlerin değerlerine göre şekilleniyor. Fiziki yapı korunmuş, dışarıdan gelenlerin değerlerine göre bir yeniden işlevlendirme gerçekleşmiş ve eskiden orada yaşayanlar yerlerinden edilmiş olmaktadır. İşte biz buna soylulaştırma diyoruz.

Plancı denilen bizim tür insanlar böyle bir sonuç karşısında huzursuz oluyorlar. Ama bu huzursuzluğun içeriği aynı değil. Plancıların bir kısmı, çok ses çıkartmak gerekmez, zaten başkası olanaksızdır diye düşünüyorlar. Bir anlamda yaşanan bu sosyal kaybın, fiziki dokuyu korumak için verilen bir paha olduğunu düşünme eğilimi taşıyorlar. Sosyal kaybı görmezden geliyorlar. Bu sosyal kayıplar konusunda daha duyarlı olanlar ise burada yaşayanların yer değiştirmek zorunda bırakılmasına karşı çıkıyorlar. İnsanları neden yerinden ettiniz ki meselesi ortaya çıkıyor. Ve gerekçeleri de insan hakları, barınma hakları üstünden oluyor. İki farklı plancı grubu arasında tartışma sürerken, karşı çıkışın gücünü hafifletmek için de şöyle şeyler söylenmeye başlıyor. Bu yer değiştirmesine, üzüldüğünüz kişiler var ya, bunlar zaten 3 sene önce oraya gelmişti, uzun süredir orada oturmuyor ki onların hakları problemi olsun diye bir gerekçelendirme yaparak, bunlar terk etmiş olsa ne olur diye soruyorlar. Bu çoğu kez doğru olmayabiliyor. İzmir'de yaptığımız araştırmalarda gördük ki bunların %50'den fazlası 15 yıldan fazla süredir orada yaşamış durumdadır. Tartışmalar bu çizgide sürerken, soylulaştırmaya karşı çıkanların konumunu güçlendiren bir durum ortaya çıktı. Bir yerde

yaşayanların değerlerine göre değil, dışarıdakilerin değerlerine uygun olarak gerçekleştirilen canlandırma çözümlerinin sürdürülebilir değil, kırılğan olduğu ortaya çıktı. Tam burası canlandı, iyi oldu falan derken, ortaya çıkıyor ki bu sürdürülebilir bir canlanma değil. Bu olguyu toplantımıza Asuman Türkün getirecekti. Ne yazık ki sağlık sorunu nedeniyle toplantımıza gelemedi. Asuman Türkün öğrencileriyle birlikte Beyoğlu'nda bir çalışma yapıyor. Biliyorsunuz, Beyoğlu bize soylulaştırmanın sürdürülebilir olmadığını gösterdi. Tabii bu çok güçlü bir argüman.

Geldiğimiz noktada sürdürülebilir, insan haklarına duyarlı bir çözüm arıyoruz. Ve sorunumuz başlangıçta koruma idi, koruma yetmedi canlandırmayı koyduk, şimdi bu yetmiyor nasıl canlandırma sorunu ortaya çıkıyor? Bu da orada yaşayanların değerlerine uygun bir canlandırma. Dıştan değerlere göre değil, oradaki insanları değerli bulup, onların değerlerine göre yapılan bir canlandırmanın nasıl gerçekleştirileceğini aramaya başladık. Tartışmayı burada kesiyorum. Aslında böyle bir zor sorunsalın içerisindeyiz. Hepimize kolay gelsin.

III. Sunum: *Türkiye'de Soylulaştırmanın Kavramsallaştırılması*

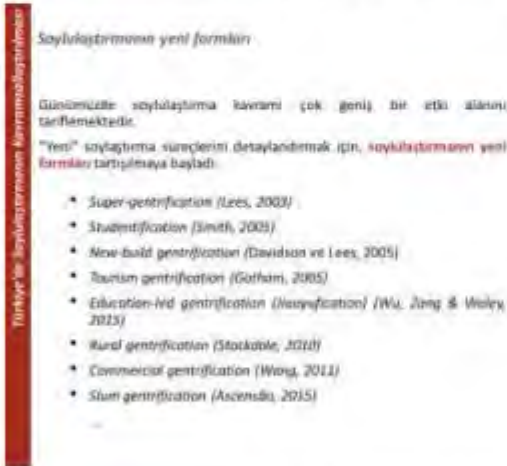
Sunum: Şule Demirel (ODTÜ)

Özellikle 1990'lı yıllar ile birlikte ekonomik ve stratejik büyümenin kaynağı olarak kentsel stratejiler gözlemlenmeye başlandı. Kentler kent merkezi ve çevresinde ciddi değişim ve dönüşümlere maruz kalmaya başladı. Bugün bu stratejiler yalnızca kent merkezilerini kapsamanın ötesinde artık daha küçük kentleri ve *suburbleri* (banliyö) de kapsayan topyekün bir dönüşüm şeklinde kendini göstermektedir. Fiziksel mekâna yeniden şekil vererek etkisini gösteren bu stratejiler beraberinde yeni siyasi, sosyal ve kültürel yapılanmalar oluşturmakta ve sosyo-mekansal dönüşümlere yol açmaktadır. Dünya çapında kentlerin deneyimledikleri bir olgu olan soylulaştırma da yeni bir kentsel strateji olarak küresel bir bağlamda ele alınmaya başlamıştır. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kent merkezindeki çöküntü alanlarındaki değişimleri açıklamak için kullanılan soylulaştırma kavramı, Ruth Glass tarafından 1964'te kavramsallaştırıldıktan sonra 80'lerde ve 90'larda küresel ölçekte yaygınlaşıp (Smith, 2006) şehirciliğin küresel stratejisi haline alıyor ve yeni kentleşme dinamikleri arasında kabul gören bir kentsel süreç haline gelmiştir. Soylulaştırma nasıl kavramsallaştırıldı, kavram nasıl gelişti, şu an nasıl tartışılıyor? İlk olarak Türkiye'de nasıl ortaya çıkmıştı ve nasıl tartışıldı, şu an nasıl tartışılıyor? Sunum süresince öncelikle soylulaştırma kuramlarına genel bir bakış ile klasik soylulaştırma ve yanı sıra güncel soylulaştırma tartışmalarına değineceğim. Devamında ise Türkiye'de soylulaştırma kavramı nasıl ele alındı ve tartışıldı bunu aktaracağım.

Soylulaştırma ilk olarak 1964'te Ruth Glass tarafından Londra'da yoksul ve işçi sınıfı mahallelerinin yaşamış olduğu dönüşümü anlatmak için ortaya atılmıştır. Aslında bugün klasik soylulaştırma olarak adlandırılan tanıma göre soylulaştırma, tarihi kent içi bölgelerde çöküntü alanı haline gelmiş, terk edilmiş bakımsız ve harap yapıların dönüşümü anlamında kullanılmaktadır. En geniş anlamıyla hem sosyo-kültürel hem de fiziksel anlamda çöküntü alanı haline gelmiş, alt gelir gruplarının yaşadığı bu kent içi alanların orta ve üst gelir grupları tarafından işgali olarak tanımlanabilir. Kavram 1964'te Ruth Glass tarafından ortaya atıldıktan sonra çok geniş bir literatür ortaya çıkıyor ve farklı araştırmacılar tarafından farklı yaklaşımlar ve teorik tartışmalar oluşuyor. Soylulaştırma kavramının ortaya çıkışından itibaren üretimle özdeşleştirilen yani arz temelli, diğer taraftan ise tüketimle özdeşleştirilen talep temelli tartışmalar yürütülüyor. Ekonomi temelli olan kuramlarda soylulaştırma rant ve emlak değer farklılıkları yaratan sermaye akışları ile açıklanırken (Smith, 1979); diğer taraftan kültür temelli olan kuramlarda tam tersine yaratıcı, sanayi sonrası üst ve orta sınıfın değişen sosyal ve estetik tercihleri ile açıklanıyor (Ley, 1994). Bu iki ayrı yaklaşımın temelinde Smith tarafından ortaya atılan (1979) "*rent gap theory*" yer alırken, Ley (1994) tarafından bahsetmiş olduğumuz talep bazlı olan açıklamalar ortaya atılıyor. Sonraki süreçte bu iki temel tartışmayı takiben bu iki kuramın birbirini tamamlayıcı bir yaklaşım ile ele alınması gerektiği düşünülüyor (Clark, 2005; Hamnett, 1991; Zukin, 1987) ve soylulaştırma üretim temelli ve tüketim temelli teoriler ile birlikte açıklanmaya başlıyor.

1980'ler ise soylulaştırma süreçlerini bu farklı teorileri ilişkilendirerek açıklamak için aşamalı modeller geliştirilen bir döneme denk gelmekte. En temel yaklaşımlardan birisi Clay'in (1979) dört aşamada oluşturduğu modeldir. Diğer taraftan ise Hackworth ve Smith'in (2001) tartışmış olduğu ve güncelliğini koruduğunu söyleyebileceğimiz soylulaştırmanın 3 dalgada açıklandığı bir model bulunmaktadır. 1964'te Ruth Glass kavramı ortaya koyup, tanımladıktan sonra 50 yılın üzerinde bir süre geçti ve soylulaştırmada yazınında ciddi bir artış ve gelişme oldu. Soylulaştırma 1960'larda ilk tartışılmaya başladığında Anglo-Amerikan bir yaklaşımın dominant olduğunu söyleyebiliriz. Fakat soylulaştırmanın karşımıza artık yalnızca Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'nın metropol şehirleri ile bağlantılı bir kavram olarak çıkmadığını görüyoruz. Soylulaştırma ilk ortaya atıldığında mahalle ölçeğinde, kent içi alanlarda, küçük ölçekli bir süreç olarak tanımlanmıştı. Fakat 80'lerden sonra çok daha geniş kentsel süreçlere ve küresel süreçlere entegre olduğu söylenmekte (Lees, Slater ve Wyly, 2008). Özellikle 21. yüzyıldan sonra birçok ülkede yaygınlaşan ve küresel strateji haline gelen bir kavram olarak tartışılıyor (Smith, 2002). Bu anlamda da ölçeği ve kapsamı son derece genişlemiştir diyebiliriz. Artık sadece Batı Avrupa ve Kuzey Amerika şehirlerine sınırlı kalmadan, Küresel Kuzey ve Doğu Avrupa'da da dahil olmak üzere kentsel hiyerarşide genişlediğini ifade edebiliriz (Hackworth ve Smith, 2001). Soylulaştırma zamanla farklı bir biçim kazanırken, genişleyen, gelişen bir süreç olarak da ekonomik, politik, sosyal değişimlerle eşleşen küresel bir süreç haline gelmiştir. Son olarak ise artık soylulaştırma kavramı tartışılırken gezegensel yani *planetary* kavramı kullanılarak, gezegensel bir süreç ve durum olarak dönüşen, yaygınlaşan girişimler ortaya çıkmıştır. 2000 sonrasında soylulaştırmada tartışmalar farklılaşmaya ve çeşitlenmeye başlıyor. Bu durumu bir *paradigm shift* olarak ele alabiliriz. Lees (2000) soylulaştırmanın artık 70'lerde, 80'lerde, hatta 90'ların başında ortaya çıkan süreçlerden çok farklı olduğunu belirtiyor. Benzer şekilde Clark (2005) soylulaştırmanın küresel bir olgu olduğunu ve artık coğrafi odaklarının genişlediğini tartışıyor. Bu doğrultuda daha kozmopolit ve küresel bir soylulaştırma yaklaşımına ihtiyaç olduğu vurgulanıyor diyebiliriz. Atkinson ve Bridge (2005) ise dünyanın çeşitli yerlerinde farklı *case* çalışmalarını ele alarak, soylulaştırmayı kapsamlı ve karşılaştırmalı bir şekilde ele alıyor. Fakat Atkinson ve Bridge (2005) ile Clark (2005) tartışmalarını Anglo-Amerikan bir bakışla sürdürdüğü için aslında eleştirilere maruz kalmakta. Bu eleştirilerde ise hala tek bir tanım yakalanmaya çalışıldığı vurgulanıyor. Soylulaştırma kapsamı küreselleşip, genişlerken yeni bir tartışma konusu ortaya çıkıyor. Soylulaştırmayı, Anglo-Amerikan bakış açısıyla yalnızca Küresel Kuzey'de tartışmak ve Küresel Güney'i veya Doğu Avrupa'yı ötekileştirmek yerine her bir soylulaştırma pratiğinin çeşitliliğini anlamak gereken bir kavram olarak düşünmemiz önem kazanıyor. 2000 sonrası süreçte Güney Avrupa (Petersen, 2005), Latin Amerika (Rubino, 2005) gibi farklı coğrafyalardan veya Doğu Avrupa'dan örneğin Polonya'dan (Krase, 2005), diğer tarafta Hindistan'dan farklı örnekler ele alınmaya başlıyor ve bu aslında bize şunu gösteriyor. Farklı coğrafyalarda soylulaştırma kavramı tartışılırken, farklı tartışma ihtiyaçları da doğuyor. Dolayısıyla Küresel Kuzey dışında soylulaştırmayı yeniden düşünme gerekliliği ortaya çıkıyor ve Küresel Kuzey'in dışındaki yerlerde de kendilerine özgü deneyimleri dikkate almak için *case* odaklı bir ampirik tartışmanın kurgulanması gerekliliği doğuyor. Yine benzer şekilde Tayvan'da (Huang, 2015), Brezilya'da (Cummins, 2015), Yunanistan'da (Alexandri, 2015), Rusya'da (Bernt, 2016), Doğu Avrupa'da Polonya şehirlerinde (Helbrecht, 2018) soylulaştırma ele alınıyor ve buradaki oluşlar ve süreçler tartışılıyor. Tüm bu farklı tartışmalar çerçevesinde bugün araştırmacılar tarafından yoğun olarak kabul gören tanımın Clark'ın (2005) tanımladığını söyleyebiliriz. Bu tanımda Clark (2005) temel olarak 2 şeyi kabul ediyor; birincisi bu yerlerde sosyo-kültürel sınıf değişimi olmalı, ikincisi kentsel rantın ortaya çıkışını görmeliyiz. Dolayısıyla Clark (2005) soylulaştırmanın yer ve zamandan tamamen bağımsız olduğunu, eğer bu iki değişim, dönüşüm mevcutsa bu süreçlerin tümünün soylulaştırma olarak ele alınabileceğini söylüyor. Diğer taraftan 3 farklı coğrafyadan araştırmacılar Lees, Shin ve Lopez (2016) bir araya gelerek, soylulaştırma kavramının Avrupa-Amerika merkezli olmaktan çıktığını, artık kavramın ontolojik bir uyanışla soylulaştırma sürecinin kentsel süreçlerle bütünleşmesi gerektiğini açıklıyor. Daha önce aktardığım üzere artık soylulaştırma gezegensel süreç (Lees, Shin & Lopez-Morales, 2016) olarak ele alınıyor. Bu gezegensel süreç aslında Smith'in (2002) daha önceden ifade etmiş olduğu "*gentrification*

*generalized**, yani genelleştirilmiş bir soylulaştırmayı vurguladığı bir yayılma şekilde değil, dünyanın her yerinde kentsel süreçlerle ortaya çıkabilecek bir süreç olarak tanımlanıyor. Aslında bu bakışla şunu anlamamız gerekiyor. Soylulaştırma dünyanın her tarafında ve herhangi bir yerinde çeşitlenip ortaya çıkabilir. Bu doğrultuda soylulaştırma çok geniş bir etki alanını tariflemektedir. Bu yeni soylulaştırma süreçlerini tanımlamak için de soylulaştırmanın farklı formları tanımlanmaya başlıyor. Örneğin *super gentrification* tanımı ile Lees (2003), soylulaştırmanın ilerlediği bir alanda ikinci bir kez daha gelir grubu çok yüksek olan kişilerin bu alanlara gelerek buradaki soylulaştırma sürecini daha fazla olgunlaştırması sürecini tartışmaktadır. Diğer taraftan *öğrencileştirme* (Smith, 2005) kavramı ele alınıyor. *Studentification* ile Darren Smith, lisans öğrencilerinin yer seçtiği alanlarda, bu alanları yavaş yavaş dönüştürecek ve bu lisans öğrencilerinin gelecek *gentrifier*'lar (soylulaştırıcılar) olduğu gibi bir tartışmayı ortaya atıyor. Diğer taraftan yeniden inşa yoluyla soylulaştırmadan (Davidson ve Lees, 2005) bahsediliyor ki bu aslında Türkiye'de de örnekleri tartışılan bir kavram diyebiliriz. Yine turizm alanlarında turizme dayalı yeni yatırımların olması sonucu ortaya çıkan bir soylulaştırmadan bahsedebiliriz (Gotham, 2005). Çin'de ortaya atılan bir kavram olan *education-led gentrification* (Wu, Zang & Waley, 2015) tartışmasına göre ise, temel eğitim alacak çocuklarının daha iyi eğitim alması için aileler konut seçimlerini belirli alanlarda yapıyor ve bu süreç ciddi bir *displacement*, yerinden edilme yaratırken ve yer seçimi yapılan alanların soylulaşmasını da beraberinde getiriyor. *Rural gentrification* (Stockdale, 2010) kavramında ise kırsal alanlarda yerinden edilme veya dönüşüm süreçleri söz konusu oluyor. Diğer taraftan ticari bir soylulaştırmadan (Wang, 2011) bahsedilirken aslında görüyoruz ki soylulaştırma ilk başta ortaya atıldığı çerçevede sadece konut bazlı bir süreç olmasının dışında, ticari bir alanın da gelişim ve dönüşüm sürecini de ifade edebilecek hale geliyor. Yine tartışılan farklı formlardan bir diğeri ise *slum gentrification* (Ascensão, 2015) olarak öne çıkıyor.

Şekil 1. Soylulaştırmanın yeni formları

Bu noktadan itibaren Türkiye'de soylulaştırma tartışmalarına devam etmek istiyorum. Türkiye'de kavram ilk olarak nasıl ele alındı ve şu an nasıl tartışılıyor? Soylulaştırma Türkiye'de kentsel dönüşüm süreçlerinin bir parçası olarak 1980 sonrası tartışılmaya ve gündeme gelmeye başlamıştır. Kavramı Türkçe'ye soylulaştırma olarak çeviren kişi Gönül Tankut'tur (Merey Enlil, 2000). İlerleyen süreçte burjuvalaştırma (Ulusoy, 1995), mutenalaştırma (Keyder, 2000), seçkinleştirme (Uzun, 2000), nezihleştirme gibi farklı kavramlar ile soylulaştırmayı kavramını tartışmayı tercih eden araştırmacılar bulunmaktadır. 2006 yılında düzenlenen bir sempozyumu¹ takiben, Eski Kentin Yeni Sahipleri isminde bir kitap basılıyor. Burada soylulaştırmayı nasıl anlamamız, Türkiye'de bu kavramı nasıl

¹ 20-21 Mayıs 2006 tarihlerinde Kadir Has Üniversitesi'nde düzenlenen "Tarihi ve Merkezi Semtlerin Dönüşümleri: Gentrification Kuramlarının İstanbul'a Uygulanabilirliği" adlı sempozyum.

kavramsallaştırmamız gerektiği üzerine bir tartışma ele alınıyor. Türkiye bağlamında yapılan bu tartışmalarda soylulaştırma, köhneleşmiş olan tarihi kent içi mahallelerde yoksul alt gelir grubu kullanıcıların bulunduğu alanların, yeni orta sınıflar ve yüksek gelirli sınıflar tarafından yerinden edilmesi ve buranın hem mülkiyet ve sınıfsal yapısının değişimi ve dönüşümü şeklinde tanımlanıyor (Şen, 2005; Ergün, 2004). İlk olarak bu tanımla hatta Anglo-Amerikan bir bakışla da örtüşecek şekilde, 1980'lerde kent içi mahallelerde soylulaştırma süreçlerine örnekler verilmeye başlanıyor. İlk örnekler olarak Kuzguncuk, Arnavutköy, Galata, Cihangir'deki dönüşümler ele alınıyor (Ergün, 2004; İslam, 2005; Mills, 2006; Uzun, 2001). Bu mahallelere baktığımızda temelde şöyle bir ortak özelliği olduğunu görüyoruz: özellikle Cihangir ve Galata civarında gayrimüslim grupların yaşadığı, 19. yüzyıl ve erken 20. yüzyıl mimarisine sahip binaların yer aldığı, tarihi dokusu bulunan alanlar. Söz konusu gayrimüslim nüfusların 1940 ve 1950 sonrası süreçte ulus devlet politikaları ile yerinden edilerek bu alanları terk etmeleri sonucunda, bu terk edilmiş mahallelere öncelikle kırdan kente göçen kişilerin yerleşmesi ile yeni bir süreç başlıyor. Ortaya çıkışı 2 farklı görüş ile ele alınıyor. Bunlardan birincisi; sanayisizleşme sürecinin öne çıkarıldığı süreçler (Can, 2013; Sam, 2010; Şen, 2011; Uysal, 2008). Diğer taraftan alandaki rantın değişimine vurgu yapılan görüşler de bulunmakta (İslam ve Sakızlıoğlu, 2015). İlk olarak sanayisizleşme sürecinin öne çıkarıldığı görüşlerde süreç, merkeze yakın terk edilmiş mahallelerde 50-60'lı yıllarda yerleşen imalat sektörü çalışanları üzerinden sınıf değişimi ile açıklanıyor. Alandaki rantın değişimine vurgu yapan görüşlere göre ise, gayrimüslimlerin bu alanlardan ayrılması sonucunda bu alanlar önce *devaluation* (değer kaybetmesi), sonra *revaluation* (yeniden değerlendirilmesi) süreçlerini deneyimliyor. 2000'li yıllardan sonra ise küreselleşme ve neoliberalizm tartışmaları ile beraber soylulaştırma artık *market-led* veya *gentrifier-led* odaklı bir süreç olarak tartışılmıyor; soylulaştırmanın devlet odaklı, devletin yürüttüğü bir süreçte doğru dönüştüğü de görülüyor. Örneğin Tarlabası'nda veya UNESCO projesi olan Fener-Balat'ta yaşanan süreçler devlet odaklı bir soylulaştırma örneği olarak yazında tartışılmakta (İslam ve Sakızlıoğlu, 2015). Bir taraftan daha önce soylulaştırma süreci başlamış mahallelerde, örneğin Cihangir gibi, ikinci ve üçüncü dalga soylulaştırma süreçleri tartışılırken (Yetişkul ve Demirel, 2018); diğer taraftan kentsel dönüşüm alanlarında yaşanan, yaşamaya başlayan soylulaştırma süreçlerine (Güzey, 2016) dikkat çekiliyor. Diğer taraftan soylulaştırmayı tercih eden yerinden edilmeyi, örneğin Ankara Koza Sokak'ta geçekondü dönüşüm örneği üzerinden ele alan çalışmalar (Varlı Gök ve Rittersberger Tılıç, 2016) bulunmakta. Diğer taraftan Türkiye bağlamında daha önceden bahsetmiş olduğum soylulaştırmanın yeni formlarının da ele alındığını görmeye başlıyoruz. Örneğin Konya'da Bosna Hersek Mahallesi üzerinden öğrencileştirme (Tuncer ve İslam, 2017) formu bahsedilirken, yeniden inşa yoluyla soylulaştırma tartışmalarının (İslam ve Sakızlıoğlu, 2015; Orhan, 2019), kırsal soylulaştırma (Başaran-Uysal, 2017; Yenigül, 2016), ticari alanlarda soylulaştırma (Altınışık, 2018) tartışmalarının olduğunu görüyoruz. Bu farklı soylulaştırma tartışmaları devam ederken, şunu da söylemek mümkün. Bir tarafta ilk başta soylulaştırmanın ortaya atıldığı, klasik soylulaştırma tanımına da uygun bir süreç yaşanırken, şimdi devlet odaklı yürüten, devlet öncülüğünde gerçekleşen bir soylulaştırma özelliği gösteren çalışmalar, örnekler de var; Tarlabası, Sulukule gibi. Dolayısıyla çok daha düzensiz ve farklı yaklaşımların olduğu, tek bir tarihsel çizgi veya tek bir doğru üzerinden ilerlemeyen bir süreç olduğunu görüyoruz. Dolayısıyla farklı tartışmalar sürerken biz soylulaştırmayı Türkiye'de nasıl kavramsallaştırabiliriz, nasıl bir bağlamda ele alabiliriz bugün bunu tartışmak istiyoruz.

IV. Tartışma ve Değerlendirme

İlhan Tekeli (ODTÜ): Şule konuyu bizim için derledi, topladı. Dış dünya literatüründeki ve Türkiye'deki ele alış biçimlerindeki farklılıkları bize gösterdi. Sunuşunun sonunda çok değişik ele alış biçimlerini ortaya koyduğu zaman da bu toplantımızın gerekçesine açıklık kazandırmış oldu. Şimdi bu konuda çalışma yapan arkadaşlarımız var. O listede Nil'in ismi de geçti. İlk olarak Nil'den başlayalım.

Nil Uzun (ODTÜ): Öncelikle davet için çok teşekkür ederim. Şimdi hesapladım doktora araştırmamın üzerinden yaklaşık 20 yıl geçmiş. Oldukça uzun bir süre. Doktora tezimde Cihangir ve Kuzguncuk'ta gerçekleşen seçkinleştirme (soylulaştırma) üzerine bir araştırma yapmıştım. Oralarda bu sürecin nasıl

yaşandığını incelemiştim ama tabii üzerinden çok zaman geçti ve süreç o kadar ilerledi ki Cihangir örneğinde, Şule de bahsetti, ikinci, üçüncü dönüşüm tamamlanıyor. Hatta Neil Smith ve Jason Hackworth'ün koyduğu 3 aşamayı neredeyse tamamlamış durumda. Kavramlar gerçekten çok farklılaşmaya başladı ama bu tartışmayı geliştirirken dönüşüm süreçlerine bakmakta bir fayda var diye düşünüyorum. Sürecin ilk ortaya çıkışında kentlerin yapısı nasıldı, kentlerin dinamikleri nasıldı ve 2000'lerde ne durumdayız ona bakmak gerekiyor. Çünkü kelimenin kendi özünde de *gentry*, yani İngiliz soyluları var ve bu İngiliz soylularının gerçekleştirdiği bir dönüşüm. Şu anda ne İngiliz soylularından bahsedebiliriz ne de 1960'ların kentlerinden bahsedebiliriz çünkü sanayinin gelişmesinin ardından teknolojinin gelişmesi, teknoloji devrimi, bilgi devrimi gibi gelişmeler de yaşandı. Bütün bunlar aslında dönüşüm dinamiklerini farklılaştırmaya başladı diye düşünüyorum. Belki oradan bir bakmak daha iyi ve anlamlı olabilir. Çünkü yeni örneklerle baktığımızda, kırsal soylulaştırma, *slum gentrification* gibi aslında bir dönüşümün olduğu süreçler var. Bu örneklerde dönüştürenler farklı veya dönüşen yer farklı. Kırsal alanda da bir dönüşüm var. Kentte öğrencilerin seçtikleri yerlerde de bir dönüşüm var. Belki buradan yola çıkarak biraz daha süreçleri tanımlamak anlamlı olabilir diye düşünüyorum açıkçası. Biraz da acaba hiç değinmeden, adını anmamaya başlasak mı? Çünkü kentsel dönüşüm de kavram yazına girdi ve ondan sonra her değişim kentsel dönüşüm olarak adlandırıldı. Şimdi de her dönüşüm seçkinleştirme (soylulaştırma) olarak adlandırılmakta. Hâlbuki aslında başka dinamikler var. Yani dönüşüm çok daha doğru bir tanım. Yeniden geliştirme, ki bizim gecekondularımızın %90'ı bunu deneyimliyor, daha farklı bir süreç. Sağlıklaştırma, başka bir yöntem, İlhan Hoca'nın da değindiği gibi önem kazanıyor. Dönüşüm süreçlerinin üzerinden gitmek daha iyi olur diye düşünüyorum. Belki biraz daha geriye gidip Chicago okulun tanımladığı *invasion* ve *succession* süreçleri, yani işgal ve yerinden etme süreçlerini günümüzde yorumlamak bize biraz daha farklı bir açılım sağlar diye düşünüyorum. Şimdilik böyle bir giriş yapmış olayım, devam eden tartışmalarda da ekleme yaparım.

Nihan Özdemir Sönmez (Ankara Üniversitesi): Son dönemde birkaç yıldır verdiğim kentsel dönüşüm dersinde öğrencilerin çalıştığı örnek olaylar, aslında benim için de çok öğretici oldu. Şimdi bu farklı alanlardaki kentsel dönüşüm, ticari dönüşüm ya da kırsal dönüşümüne bakarken, TOKİ üzerinden bir açılım getirmek istiyorum ben de; TOKİ'nin yaptığı projelerdeki dönüşüm ve dönüşümlerin yol açtığı soylulaştırma. Şimdi iki kaba örnek vereyim. İstanbul'u ben çok iyi bilmem ama Ayazma ve Tepeüstü gecekondular alanları ile Ankara'da Altındağ'daki Çiçin gecekondular alanları. İkisinde de TOKİ müdahalesi var, ikisinde de bir dönüşüm var. Şimdi her iki projeyi çalışan öğrenciler de Altındağ'dakine de soylulaştırma diyor. Çiçin'dekiler gittiler Saray'da yerleşiyorlar. Geride bıraktıkları alana daha zenginler, daha üst grup geldi. Doğrudur. Altındağ'daki konutlar çok ucuza satılmasına rağmen bunu bile karşılayamayanlar, Çiçin Mahallesinin eski sahipleri Saray'a gitti. Şimdi TOKİ onların peşinde Saray'da TOKİ kentsel dönüşüm yapıyor. Fakat İstanbul'a baktığımızda Ayazma ve Tepeüstü kentsel dönüşüm alanları E5'in üzerinde iki gecekondular alanı, çok önemli yerde. Buraya da TOKİ müdahale ediyor ve oradakilere diyor ki sizi Bezirganbahçe'de TOKİ konutlarına taşıyorum. Aynı Altındağ'daki gibi patates baskısı bir projeye konutları tamamlıyor, oraya taşıyor. Geride kalan yer ne oluyor? Ayazma Ağaoğlu My World, Tepeüstü de bildiğiniz üzere Mall of İstanbul. Şimdi bu baktığınız zaman TOKİ eli ile yapılmış Altındağ'daki mi soylulaştırmadır, öteki mi? Herkes, her şey birbiri ile farklı, kentler farklı ama bu burada şunu gösteriyor; gayrimenkul fiyatları üzerindeki ya da gayrimenkul geliştirme baskısı ile olan dönüşüm eşittir soylulaştırma olabiliyor. Bu söylediğim Tepeüstü ve Ayazma'ya bakıldığı zaman Bezirganbahçe çok uzak bir lokasyon. Orada elde edilen konutlardaki fiyatlar belli, buradakiler belli. Şimdi tarihsel olarak baktığımızda biz ıslah imarları ile yapılan dönüşümde de bir çeşit soylulaştırma diyorduk, gecekondulu geldi ama oraya daha üst gelir grubu da geldi diye. Şimdi öyle bir süreç olsaydı bu Ayazma ve Tepeüstü'ndeki her bir gecekondunun kendince yap-satçı ile bir müzakere etme, bir pazarlık yapma, onun karşılığında yerinden de edilmeden bir yerde aktör olarak yer alması söz konusu olabilecekti. Ama TOKİ projesi ile burası başka bir şey olacak, sen Bezirganbahçe'deki konutlarda oturacaksın dendiğinde de ortaya çıkan durum bu. Benim söylemek istediğim soylulaştırma kavramı üzerine bir

tartışma açılacaksa, kavramsallaştırılacaksa ya da çeşitleri konuşulacaksa, Türkiye’de kurgulamalar üzerinden çeşitlemeler yapılacaksa, ilk başta ortaya çıkan bu tarihi alanlardaki koruma, yenileme ya da canlandırmanın dışında bizim en büyük sorun alanlarımız olan ruhsatsız konut alanlardaki dönüşümün getirdiği soylulaştırma ayrı bir çalışma maddesi mi olur, ayrı bir konu mu olur bunun tartışılmasını öneririm. Ve burada da son 15-20 yılda devletin rolü, yani TOKİ eli ile yapılan uygulamaların rolü. Bunu yapan TOKİ, sen oraya gideceksin, ben buradaki arsayı Ali Ağaoğlu’na satacağım, o da bunu yapacak. Çok basit bir şey ile anlatılıyor ama bütün gayrimenkul geliştirme projeleri kabaca bu minval üzerinden gidiyor. TOKİ’nin bir müdahalesi varsa bunun üzerinden gidiyor. Hani Çin’in de çok korumaya çalıştık, şöyle oldu, böyle oldu. Altındağ Belediyesi çok iddialı idi o projede. Bir kısım da oturdu çünkü çok ucuza konutlar satıldı. Ama yine de bunu bile karşılayamayanlar kaçmak zorunda kaldı. Ama tarihi alanlardaki soylulaştırmadan öte Nil’in de söylediği gibi bizdeki ruhsatsız konut alanlarındaki dönüşümlerde ortaya çıkan soylulaştırma daha büyük bir yekûn tutuyor. Ne kadar kişiyi etkiledi diye nüfus olarak ve alan olarak baksak, o alanlarda yol açan soylulaştırma belki biraz daha fazla yekûn tutuyor diyerek noktayı koyayım, ona da dikkat çekmiş olayım. Devlet, TOKİ ve soylulaştırma.

İlhan Tekeli (ODTÜ): Bu noktada tartışmamız bakımından ilginç bir konu ortaya çıkıyor. Soylulaştırmayı, bir yeri daha itibarlı sınıfların ele geçirmesi sorunu üstünden ele aldığımızda, problemin yayılımı çok büyüyor. Koruma merkezli özel bir problem olmaktan çıkıyor. Bir anlamda bir kentteki tüm arazi kullanma şekillerinin yeniden biçimlenmesini içeren daha kapsamlı bir teorik çerçeveye götürüyor. Bu nedenle ben başta konuşurken ilgilenilen süreci iki üç kavram ile sınırlamaya çalıştım. Birincisi gayrimenkul değerleri kavramı ama salt onunla kalırsak bizi o çok kapsamlı çerçeveye götüreceği için koruma ile sınırladım. Sonra da canlandırmanın mertebelerine göre çeşitlenme üstünden konuyu sınırlamaya çalıştım. Evet, Murat. İstanbul deyince Murat akla geliyor. İstanbul’un muhtarı burada.

Murat Güvenç (Kadir Has Üniversitesi): Ben de Nil’in belirttiği noktadan giriş yapacağım. Bu kavram çerçevesinde çok değişik şeyleri aynı kavramın içinde konuşmaya başladığımız zaman artık kavramın ayırt ediciliği kalmıyor. Ve o zaman böyle Türkçe’deki “şey” gibi bir şey oluyor. Ben o yüzden size biraz daha somut bazı şehir formu ile ilgili özelliklerden bahsedeceğim, mesela Beyoğlu ile bu bizim yaşadığımız yerlerle ilgili İlhan Beyin söylediği sınırlamaya ilişkin. İçinde yaşadığımız çok mikro düzeydeki süreçlerden bahsedeceğim. Bir tanesi 2010 yılında İstanbul Tasarım Bienali yapıldığı sırada Faruk Malhan’ın ofisinde bir sergi yapıldı. Bizden de İstanbul’un gelişmesi ile ilgili bir sunuş yapmamız istendi. İlhan Beyin de orada kentsel dönüşüm ile ilgili olarak vakti gelmişlik, zamanı gelmişlik diye bir kavramı vardı. Yani artık kentsel dönüşümün vakti gelmiş. Biz de o sırada 2 tane büyük harita yaptık. Bir tanesi İstanbul’da şehir merkezinden mesafeye yoğunlukların 3 dönemde zaman içerisinde değişimini gösteren; 1980’lerden başlıyor, 90’larda, 2010’lara doğru götürüyor. Burada ortaya bir şey çıktı. Şimdi İstanbul’da 1990 yılında eğer merkezden 60 kilometre bir mesafe alırsak, yani kabaca Gebze’yi ve öbür tarafta Çatalca’yı içeren bir mesafe. 1990 yılında bu çeperin içerisinde 7 milyon kişi yaşıyormuş. 2010 yılına geldiğimiz zaman ise aynı çeperin içinde yaşayanların sayısı 14 milyona çıkıyor. Yani İstanbul’un bizim vakti zamanında İlhan Beyle 1990’larda yazdığımız zaman bir desantralize olamama durumu var.

Altyapı, faaliyet iki katına çıkmazken, bir çeperin içerisindeki nüfus 2 katına çıkarsa bu demek ki nüfus sıkışıyor. Birazcık da İstanbul üzerinden düşündüğümüz zaman şöyle bir şey oluyor. Eminönü’nden 60 kilometrelik bir çember çevirdiğimiz zaman bu alanın %60’ı deniz. Geriye kalanı da orman alanı falan. Sonuçta şöyle bir şey çıkıyor. İstanbul dediğimiz zaman, Hollanda’nın nüfusu ile denk durumda. Avrupa’nın en yoğun memleketi olan Hollanda’nın nüfusunu, Hollanda’nın alanının %6’sına İstanbul’da sıkıştırmış vaziyettedir. İstanbul bu demek. Şimdi bunun içerisinde kilometrelere göre baktığımız zaman burada o haritaya geliyoruz. İlk 5 kilometrede, yani şehir merkezinden ilk 5 kilometrelik kuşakta hemen hemen 2010 yılından bahsediyorum, zaman içerisinde yoğunluk artışı yok. Yani eski zamanda bu ilk 5 kilometrelik zamanda nüfus payı neyse, 2010 yılında da aynı paya

sahip. Çünkü burada korumalar var ve emlak daha doğrusu mülkiyet kalıbının fragmentasyonundan gelen, parçalanmasından gelen bir direnç var. Kadıköy gibi bir yeri düşündüğünüz zaman orası 1960'larda apartmanlaşmış. Parsellerin üzerinden 14-15 tane mülkiyet birikmiş. Orası kendi içinden parçalanıyor. Ama gelişmeler nerede olmuş? 5. kilometre ile 14. kilometre ile 20. kilometreye kadar girdiğiniz yerde bu nüfus artışının iki katının çok üzerinde olduğunu görüyoruz. Bir yerlerde gelişemeyen şey başka bir yerde patlıyor. Şimdi bunu haritaladığımız zaman da şöyle bir şey ortaya çıkıyor. Etrafı yoğun ve yoğunlaşan, ama ortası yoğunlaşmayan bir yer. Şimdi bu orta yoğunlaşmıyorsa, etrafta da muazzam bir yoğunlaşma varsa bu Neil Smith'in kavramsallaştırmasında tipik olarak *rent gap* dediğimiz şey. Bu bunu böyle her geçen gün çeper yoğunlaşıp ortada bir şey yapamaz hale geldiğinde, beyaz atlı prensi bekleyen uyuyan güzel haline getiriyor. Bütün şehir kentin o merkezi bölgesine ve ondan sonra hemen onun akabinde işte koruma, tarihi alanlarda koruma kullanım dengesi yaklaşımı, ondan sonra bu *rent gap*'e geçiyor. Ondan sonra haritada baktığımız zaman bütün diğer operasyonların, yani imar operasyonlarının özellikle bu otoyollara bağlanan bağlantı yollarının çeperlerinde, yani o bağlantı kuşaklarının olduğu yerde. Bu adı geçen Ağaoğlu'lar falan hepsi böyle. Ve bizim şehir merkezi de 2010 yılındaki haritada bunlardan masum. Oralandan fazla etkilenmeyen bir alan olarak gözüküyor. Ama burada öyle bir şey birikmiş ki, sonunda artık 1970'lerde bahsedilen o mülkiyet parçalanmasına dayalı, frenler hiçbirini tutmuyor. Ondan sonra artık İstanbul'da üzerinde inşa edilebilir ne varsa her tarafın "şey" haline geldiği bir yapı. Bir tanesi bir kere bunun böyle bir makro perspektif. Şimdi ikincisi ise yine burada çok farklı farklı boyutları var. Geçerken telegrafik olarak söyleyeceğim. Bir tane soru soracağım. Şimdi burada Beyoğlu'nun tarihsel peyzajı, mimarisinden bahsediliyor. Bunun içerisinde tarihi bir durum var. Rum nüfus 1964'te buranın sahibi olanlar, kitlesel olarak oradan gitmişler. Eğer o nüfus orada kalsaydı, Türkiye koşullarını düşündüğümüzde bu mahalle orada kalır mıydı? Benim burada biraz kuşkularım var. Bir mahallenin bugüne kadar kalmasının arkasındaki en temel şeylerden bir tanesi nüfus oradan giderken, gayrimenkulleri götüremediler ve Beyoğlu için geliştirilen koruma planı bir türlü uygulamaya geçirilemedi. Çünkü tapuya işlenemedi, tapularda büyük bir problem hala çözülmüş değil. Beyoğlu'nun tapusu, buradan giden eski Rum sahiplerinde. Problem artık giderek de karmaşılaşıyor, çünkü sahipler de ölüyor, onların da varisleri var. Bir kısmı Avustralya'da, bir kısmı bilmem nerede, yani problemin böyle bir ikinci bir boyutu var. Bu da üzerinde durulması gereken bu yere özgü bir nokta. Peki, bu dönem içerisinde ne oluyor? Bu şehrsel süreçleri birazcık daha mikro düzeye getirdiğimiz zaman, şehrsel süreçlerde bizim meslek grubunun dikkate alması gereken şeylerden bir tanesinin problemin gündeme geldiği zaman, adı konulduğu zaman işin çok geç olduğunu düşünüyorum. Adı konulduğu zaman, problemi biz adlandırdığımız zaman süreç geçmiş oluyor. Kentsel süreçlerin en hızlıları bile, insanların algılama düzeyine göre çok yavaş süreçler. Biz o kentsel süreçleri algılayamıyoruz. Bir küçük örnek vereceğim. İstanbul'da bir küçük müze yapmak istediler. Bizden de bir araştırma yapmamızı istediler. Tünelin etrafına etkileri ne oldu diye. Biz de bu etkileri sokakların rayiç değerleri üzerinden incelemeye çalıştık. Ve sokak düzeyinde tünelin etrafında rayiç bedel haritaları yaptık. Burada bizi çok şaşırtan bir durum gördük. 1988-2018 yılları arasında, yani 30 senelik bir dönem içerisinde ne olmuş bu tünel etrafında? 1988 dediğimiz zaman Dalan'ı hatırlayacaksınız. Dalan geldi Perşembe Pazarı'nı yıktı, kalanlar durdu. O tarihte yıktığı dönemde İstiklal Caddesi henüz yaya yolu olmamıştı. Ve o dönemin haritalarına baktığınız zaman Dalan'ın yıktığı yerler Galata'da emlak fiyatlarının en yüksek olduğu yerler. Dalan orayı yıkmış, yani gözünü dikmiş, orada bir şey görmüş oraya gitmiş. Bugün Galataport dediğimiz, yani limanın olduğu kısım 1988 yılında emlak fiyatlarının taban yaptığı yer, hiç kimse oraya gitmek istemiyor. Bir gözünüzün önünde vapurun önü gibi düşünün, bu Perşembe Pazarı tarafı çok yüksek, Batısı çok düşük. Niye düşük? Çünkü liman kapatılmış, orada hiçbir işlev yok. Şehrin merkezi desantralize olmuş. Artık o merkez 1988 yılında çalışmayan bir yer halinde. 1998 yılının haritasını yaptık. Durum biraz dengelenmiş, yani Dalan'ın yıktığı yerlerdeki arazi fiyatları görece olarak düşmüş. Bizim o eskiden çöküntü alanı gibi gördüğümüz Galata tarafında biraz yukarıya doğru çıkmış. Hafif bir dengelenme durumu var ve ondan sonra da İstiklal Caddesine bakıyoruz. İstiklal Caddesi trafiğe kapatılmış, orasının değeri birdenbire yükselmiş ve İstiklal'e açılan sokaklar da böyle. 2018 haritasına bakıyoruz,

bizim hani elbiseyi ters düz etmek var ya o olay tamamen ters düz olmuş. Bugün Perşembe Pazarı çöküntü alanı haline gelmişken, öbür taraf muazzam bir yer haline geliyor. Aslında asıl izlememiz gereken şeylerden bir tanesi bu yavaş süreçler. Biz bunu izleyebilecek çok değerli bir bilgiye sahibiz. Tesadüfen Türkiye’de verinin olabildiği bir nokta var, bütün belediyelerin e-belediyecilik sayfalarında mahallelerinin emlak değerleri sokak sokak veriliyor. Bu çok değerli bir şey. Bunlar doğrudur abartıdır önemli değil. Kent ölçeğinde baktığımız zaman buralardaki şişirmeler bizim amacımız açısından sorun değil. Onun için biz bu yavaş süreçleri izlemeliyiz. Tapu meseleleri önemli. İki şey söyleyeceğim. Yapı stokunun yaşı çok önemli. Neden eski yani geleneksel soylulaştırma burada çok önemli değildir. Çünkü 2000 yılında ilginç bir şey yapılmış. 2000 yılında yapılan binalar sayımına göre İstanbul’da yaşı 1927’den daha önce yapılmış sadece 6000 tane bina var. Bunun içinde Ayasofya’lar, Selimiye falan dahil. Yani İstanbul aslında Avrupa’nın en yaşlı şehirlerinden bir tanesi, ama belki de yapı stoku en genç şehirlerinden bir tanesi. Yani pek de bir malzeme kalmamış. Bir de son olarak şunu söyleyeceğim. Burada dikkat etmemiz gereken şeylerden bir tanesi, soylulaştırmanın tetikleyicileri ve frenleri konusunda çok mikro ölçekte süreçler de çalışıyor. Bizim okulumuz eski Cibali Tütün Fabrikası. Cibali Tütün Fabrikasını yapan kişiler binayı yaptıkları zaman orası İstanbul’un en çöküntü bölgesinden bir tanesi. Oradan korkmuşlar, kendi binalarını çevreye doğru kale gibi yapmışlar, duvarlar yapmışlar ve arka sokağa çıkılamıyor binaya ancak caddeden geliniyor. Üniversitenin arkasında yaşayanlar ile arasında bir perde duvarı gibi bir şey var. Bu duvar o üniversitede öyle 20 sene yaşamış. Sonra da üniversitenin büyütülmeye ihtiyacı oluyor. Hazırlık okulunu koyacak yer bulamayıp hazırlık okulunu başka yere koymuşlar. Onu oraya koyunca kimse üniversiteye gelmek istemiyor. Sonunda büyük paralar yatırdılar, 5-10 milyon yatırdılar. Hazırlık okulunu üniversitenin arkasında o gitmek istemedikleri yere yaptılar. Şimdi oradaki hazırlık okulu öğrencileri üniversitenin içine girsın çıksın diye bir tane de kapı açtılar. Kapının açılmasından sonra *gentrification* süreci artık böyle yavaş bir süreç falan değil, süreci gün be gün izlemek mümkün. Nasıl oluyor? Bu bütün bir mahalleye yayılan bir şey haline geliyor. Yani bunun içerisinde hani İzmir projesinde akupunktur denen bir müdahale konuşuluyordu. Yani buradaki bu *gentrification*u kontrol eden ama kontrollü bir canlandırma için belirli noktalarda çok stratejik noktalarda müdahaleler. Bizimkisi öyle bir planlama eseri değil. Ama bu projenin hayata geçirilmesi. Yani canlandırmanın yerinden edici olmaması aynı zamanda insan haklarına uygun olması falan noktasında bu müdahale üzerinde mikro düzeyde şeyler olabilir diye düşünüyorum.

Ali Türel (ODTÜ): Sabah *urban economics* dersinin sınavında *urban sprawl*’ı sormuştum. Tabi bu kavramın öbür tarafı *compact city*. *Gentrification* kavramının 1964 yılında Profesör Glass tarafından önerildiği belirtilmişti. Prof. Glass aynı dönemde London School of Economics’te doktora yaptığımız Filiz Kardam’ın tez danışmanıydı, sosyologdur. Dolayısıyla kavram sosyolojik içerik taşıyor ve o kavram bana göre siyah beyaz gibi özellik taşıyor. Kentsel sosyoloji derslerinde marjinal alanlar olarak tanımlanan merkezin etrafındaki alanlardan söz ediliyordu. Bu alanların nitelik değiştirmesi, giderek daha orta üst gelir gruplarının kentin bu bölgelerine gelmesi gibi bir süreç tanımlanıyor genellikle. 1996’da Toplu Konut’ta iken, Cenevre’de Birleşmiş Milletlerin Human Settlements Committee toplantılarına 2 yıl katılmıştım. Orada Avrupa’nın önemli plancıları birkaç yıl kadar çalışarak bir rapor hazırlamışlardı. Raporda kent merkezine dönüş, *compact city*’ye dönüş önerisi vurgulanıyordu. Gerçekte bu süreç daha önceden başlamıştı. Şimdi aslında *gentrification* meselesinde işin bir *compact city*’den giderek kentin *fringe*’e (uç alanlara) doğru yayılması, orada banliyölerin ortaya çıkması, insanların banliyö yaşantısına alışması, sonra bir bölümünün kent merkezine tekrar dönerek merkeze yakın alanlarda, eski konut alanlarında, oraları canlandırarak, yenileyerek yer alması olarak tanımlanıyor. Mesela ben İngiltere’de 70’li yıllarda doktora yaparken, Camden Road üzerinde bir binada otuyordum. Caddenin arkasında caddeye paralel bir sokak vardı. Ev sahibimin mimar kızı orada dubleks bir ev alıp yenilemiş ve kızıyla orada oturmaya başlamıştı. Onun gibi bazı insanlar da orada yer seçip, orayı daha yaşanabilir hale getirmişler. Yani orada gözümüzün önünde bir sokak yeniden canlanmaya başlamış oldu. Şimdi bizim kentlere baktığımızda bir defa o kadar hızlı kentsel büyüme yaşıyor ki, o hızlı büyüme içerisinde mesela Ulus ve çevresi, Hamamönü ve çevresi, yani

eski Ankara alanları yapı stoku olarak oldukça küçük bir alan halinde kaldı. Zaman içinde önce Yenışehir semti, giderek güney yönünde, Esat, Kavaklıdere, Ayrancı gibi semtler oluştu. Ondan sonra kent 1970'lerden itibaren Batı koridoruna gelişmeye başladı. Çok hızlı kentsel yeni yapı stoku gelişmesi, yeni konut alanlarının ve yeni yaşam çevrelerinin oluşması süreci yaşandı. Şimdi bu süreç içinde eski konut alanları olan Ulus, Hamamönü gibi semtlerin durumu nedir? Hamamönü'ne geçenlerde misafirlerimi götürmüştüm. Geniş bir alanı, biraz Hollywood dekoruna benzer şekilde yenilemişler, ancak orada ne kadar eski nüfus yaşıyor bilmiyorum. Bazı derneklerin ve firmaların yer seçtiğini görüyoruz. Bu ticari bir dönüş ama *residential* (konutta oturma) amaçlı bir dönüş var mı? Ondan çok emin değilim. Oranın zaten kapasitesi dar, yani Ankara'nın nüfusu 4 milyonlarda konuşuluyorken, orası birkaç yüz bin kişi alır almaz. *Gentrification* etkisi yaratacak nüfusun oraya tekrar dönüp, orada yaşamasını düşünmek çok gerçekçi görünmüyor. Buna karşılık ben 15 yıl Kızılay'da Ataç Sokak'ta oturdum. Daha önceden de İlhan Hoca ile karşı komşuyduk, Hoşdere Caddesi'nde. Yenışehir, Ayrancı o yıllarda yapıldı ve o süreç içinde orta, orta-üst gelir grupları orada yaşamaya başladı. Mesela ben ODTÜ'ye 1981 yılında geldiğimde Atakule'nin 2 sokak arkasında bir evde oturmaya başlamıştım. Binayı iki müteahhit/yapsatçı yapmış. Kendilerine yan yana 2'şer daireyi birleştirerek büyük birer konut yapmışlar. Ancak binanın otoparkı yoktu. Bir süre sonra Ayrancı semtinde, Kavaklıdere'de, Ataç Sokak gibi merkezin yakınında olan yerlerde oturanlar artan araba sahiplikleri, sosyal donatı eksiklikleri, kamu ulaşımındaki yetersizlikler ve kentin yeni gelişme alanlarında ortaya çıkan yeni yaşam alanlarının cazibesi içinde bu alanları terk ettiler. Eryaman konutları tartışılırken, ilk başta insanlar oraya taşınmakta biraz tereddüt ediyordu. Yeni bir yaşam alanı, otoparkları, donatısı ve yeşil alanları ile orası giderek cazip hale gelmeye başladı. Türkiye'de tek parselde konut üretiminden siteler şeklinde yapım gelişmeye başlayınca merkeze yakın konut alanlarından kentin dış alanlarına hızlı bir göç başladı. Ve o göç aşamalı olarak sürüyor. Mesela ben 8 senedir Bilkent'te oturuyorum. Kızılay'da oturduğumuz apartmandan bir komşumuz Bilkent konutları yapıldığında oradan konut satın aldı. Bir süre sonra oradan başka yere taşınmış. Yani bu süreç tek bir aşama halinde değil, bizim gibi çok hızlı gelişen, çok hızlı büyüyen ve giderek değişen kentlerde farklı süreçler haline geliyor. Dolayısıyla ben şunu söylemeye çalışıyorum: Biz *gentrificationu* yalnızca tarihi konut alanlarıyla sınırlı tutmamalıyız. Bu alanlara tekrar bir dönüş olabilir mi? Bu alanlardan insanlar niçin kaçtılar? Birincisi tek parselde, otoparksız, sosyal donatısız bir yerleşme; öbür tarafta daha cazip site şeklinde, güvenli, spor tesisleri gibi donatıları olan yerleşmeler. Yaptığımız araştırmalarda güvenliğin önemli bir faktör olduğu ortaya çıktı. Yeni konut yerleşmeleri insanları çekti ve oralara gittiler. Ve şimdi tekrar başta değindiğim konuya dönebilirim. Bildiğimiz gibi merkezi semtlerdeki konut stokumuz apartmanlardan oluşuyor. Uzmanlar şunu söylüyorlar; bir apartmanın tesisatının etkin yaşam ömrü ortalama 30 yıldır. Bu süreden sonra ciddi sorunlar yaşanabildiğini, etrafımızda apartmanlarında büyük ölçekli bakım-onarım yatırımları yapıldığını görüyoruz. Biz şimdi şöyle düşünebilir miyiz, kentlerin merkezi alanlarında, Kolej, Esat, Kavaklıdere, Ayrancı gibi semtleri terk ederek kentin uç alanlarındaki konutlara gitmiş olan daha üst gelir grupları tekrar buralara dönerler, buralarda yaşamayı tercih ederler mi? CHP'nin önceki seçim bildirgesine yazılmasını önerdiğim hususlar; otopark, donatı gibi eksiklikleri olan merkezi semtlerdeki konut alanlarının yaşanabilir yerler haline getirilmesi, bu yerlerde, gerektiğinde kamulaştırmayla bazı alanları boşaltıp otopark ve kentsel donatı sağlamak suretiyle daha yaşanabilir yaşam çevreleri oluşturulması şeklindeydi. Ancak bu konuda ikinci bir husus ortaya çıkıyor; apartman Batı'daki taş binalar gibi kolayca yenilenebilir bir yapı stoğu değil. Önce yukarıda belirttiğim, tesisatın eskikip yenilenmesi sorunu var. Özellikle 15-20 katlı yapılarda tesisatı yenilemenin maliyeti ve oturanlar için rahatsız edici yönü var. İkincisi, kat mülkiyeti sistemi içinde apartmanları dönüştürmekte, dairelerin ihtiyaca göre büyütülüp küçültülememesi, apartmanın niteliğini yükseltecek ancak aciliyet taşımayan yatırımların tüm kat maliklerinin veya en az yüzde sekseninin onayı ile yapılabilmesi gibi güçlükler var. Bu güçlükleri aşılması halinde dahi kent dışına gitmiş eğitimli ve varlıklı insanları tekrar eski yerlerine getirme konusunda gerek bina, gerek daire, gerekse çevre düzeyinde yaşam çevresi yaratmada ciddi kısıtlamalar, sorunlar olduğunu düşünüyorum. Toplumda değişik sosyal katmanların bulunduğunu, Türkiye'de bu sosyal katmanların hızlı bir süreçte oluşup değiştiğini biliyoruz. Bir grubun boşalttığı

konutları ve konut alanlarını bir başkası dolduruyor. Ama tam siyah beyaz görmüyoruz, griler, grinin farklı tonları ortaya çıkıyor, farklı insanlar, farklı yerlerde yer almaya başlıyor. Demek ki her türlü konut çevresinde üretilen konutları, her fiyattan alacak kesimler var. Dolayısıyla toplumda çok katmanlaşma ve her konut stokunun belirli talibi var. Ancak Hamamönü, Ulus gibi semtlere *gentrification* niteliğinde yöneliş olsa dahi buraların kapasitesi çok sınırlı. Ruhsatlı inşa edilmiş merkezi konumda yer alan Maltepe gibi semtlerde önemli miktarda konut ticari kullanışa dönüştüğü için buralarda konut sayısı giderek azalıyor ve konut alanlarında ofis ve ticaret türü kullanıcıların yaygınlaşması buralarda *gentrification* türü dönüşümün cazibesini azaltıyor. Apartmanlarda konut dışı kullanıcıların sayısının artmasıyla geceleri ıssızlaşan sokaklar buralarda oturma talebini azaltıyor. Diğer taraftan, kent çok dinamik bir süreç olarak iş yerleriyle birlikte desantralize olan bir yapı. Dolayısıyla kentin merkezinde trafik durumu, otopark yetersizliği, tek mülkiyette bina bulma zorluğu nedeniyle oralarda yeterli miktarda iş yeri yaratmada sıkıntı ve kısıtlama olduğu için, kent merkezindeki işyerlerine beyaz yakalıların gelme konusunda çok talebi olmuyor. Kent merkezi kentlerin desantralizasyonu ile birlikte yayılıyor ve oluşan yeni merkezlerin çevresi daha cazip konut alanları haline dönüşüyor. Sonuç olarak ben şunu söylüyorum: *Gentrification*u sadece eski tarihi stok, kentlerin çevresinde eskiden marjinal alanlar dediğimiz alanlarla sınırlandırmak çok anlamlı değil. Zaten oraların kapasitesi de öyle fazla değil. Ancak Türkiye’de 1950’lerin başından beri, hatta daha önceden oluşan ve hızla gelişmiş olan konut stoku var. Bu stokun merkezi semtlerde olanlarında ise ciddi dönüşüm sorunları yaşanıyor. Daha önce belirttiğim gibi çok mülkiyetli olan bu stokun kat mülkiyeti çerçevesinde dönüşümünün organizasyonu zor. O stoku orta-üst ve üst gelir grupların talep edeceği niteliğe çevirmekte büyük güçlükler var. Mevcut merkezi konumlardaki semtlerde otoparkı ile yeşil alanı ile bahçesiyle bir konut çevresi yaratmakta güçlük var. Buna karşılık o alanların o niteliği ile talibi var. Dolayısıyla *gentrification*u grinin tonları olarak, mevcut konut stokunun farklı gelir grupları arasında transferi olarak düşünmenin daha doğru olacağını düşünüyorum.

İlhan Tekeli (ODTÜ): Bu sunuşlarla Şule’nin koyduğu çerçeveye yeni öğeler katıldı. Ali Hoca bize konut piyasası üstünden böyle bir değerlendirme yaptı. Başlangıçta sorunu tarihi korumadan alıp bunun yetersizliği karşısında canlandırmaya, canlandırmayı da soylulaştırmada aramamaya taşıdım. Bu tarihi alanlarda konut sorunun çözümünün, bir yandan orada yaşayanların gelirlerinin yükseltilmesinde, öte yandan konutların bakımının ve yenilenmesinin kolaylaştırılmasından geçmesi demekti. Burada bizim sorunu ele alalımız soylulaştırmayı, razı olunacak bir şey haline getirmek değil. Tersine soylulaştırmaya bir sınırlama getirmek. Ali Hoca’nın katkısıyla, bir yerde yaşayanların yaşam kalitesini yükselterek, canlandırmayı ve korumayı soylulaştırmadan nasıl gerçekleştiririz noktasına geldik. Şimdi dinleyicilerden bu tartışmaya katkı yapmak isteyenlere söz vermeye başlayacağım.

Murat Güvenç (Kadir Has Üniversitesi): Bir ekleme yapacağım. Şimdi bu *gentrification* meselesinden birazcık ötede kent sosyolojisi arasında, yani küreselleşme arasında kullanılan bir kavram var. O da *city user*, kent kullanıcıları diye bir kavram. *Gentrification*da iyi kötü birisi bir yere geliyor yerleşiyor. Bu *city user* kavramında şehir kullanıcıları yerleşmiyor. Ve fakat şehrin bütün yapısını, peyzajını değiştiriyorlar. Şöyle bir örnek veriliyor. Bizim bu 3. hava meydanı ile de ilişkilendirebiliriz. Mesela Londra’nın nüfusu aglomerasyon düzeyi 8 milyondan fazla. Fakat her gün Londra’dan geçen aşağı yukarı 300-400 bin kişilik bir grup var. Bunu yıl olarak değerlendirdiğiniz zaman İngiltere yılda 80-90 milyon insan oradan geçiyor anlamına geliyor. Bu gelip geçen insanların bir etkisi var. Londra ile ilgili bir tahayyülleri var ve bu *city user* kavramı şu: şehir yönetimleri, belediyeler paranın artık bu kullanıcılardan geldiğini biliyor. Şehirde oturanlar neyin nerede ucuz olduğunu biliyorlar, onlar o kadar tüketmiyor. Asıl altın yumurtlayanlar bu şehir kullanıcıları. Şehir kullanıcıları o şehirde oy vermiyorlar, vergi ödemiyorlar, şehrin hemşerisi değiller. Fakat kafalarındaki hülyalar şehri şekillendiriyor. Yani biz *gentrification*u düşünürken, bunun bir sınıfsal tarafı var ve bir de bu yeni ortaya çıkan gelip geçen nüfusun hülyaları var. Yani turizmin metalaşmasının getirdiği süreçler var. Yerin kullanıcısı olmayanın müşteri olarak önemine atfedilerek şehrin ona göre

yapılandırılması diyebileceğimiz berbat bir şey. Yani bu şehrin şeklini kim yapar konusunda bu *city user*'ı da düşünelim diye eklemek isterim.

Çetin Güney (21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü): Ben soylulaştırma sürecinin daha çok kentli yurttaşın üzerinde etkisini merak ediyorum. İstanbul'da örneğin Kemer Country, Acarkent örneği var. Aslında kamusal biraz özleşt. Onun dışında devlet yok, temizlik site yönetim tarafından gerçekleşiyor, kent yurttaşların kente dönüşünde nasıl dönüşüm oluyor, burada kent yurttaş kavramında nasıl dönüşüm oluyor?

Savaş Zafer Şahin (Atılım Üniversitesi): Öncelikle bu güzel bahar cumartesisinde böyle ufuk açıcı bir etkinliğe davet edildiğimiz için hem Vakıfa hem katkı sunan herkese teşekkürler. Benim aklıma şöyle bir şey geldi sizler konuşurken. Murat Hocam, biz genellikle meseleleri tartışırken adını koyduğumuzda geç kalmış oluyoruz dedi. O zaman şu geldi aklıma, peki başkaları adını koydu mu acaba? Biz koymamış olabiliriz ama politika seçenekleri olarak bir yerlerde başka bir şeyler yapıldı mı acaba? Bunu düşünürken de aslında geriye dönerek şöyle bir şeyi hatırlama ihtiyacı hissettim. Hani "*hepiniz oradaydınız*" sözündeki gibi, 2009'da hepimiz Kentleşme Şurasındaydık, genç arkadaşlar hariç. Orada neyi konuştuk? 2009'da soylulaştırma benzeri toplumsal sorunlardan ve tehditlerden bahsettik. Şurada özellikle bir komisyonun konusu konut, kentsel dönüşüm idi ve kocaman da bir kitap yazıldı onunla ilgili. 20010'dan sonra KENTGES diye bir belge çıktı. İçinde soylulaştırma ve benzeri toplumsal süreçlerle ilgili birtakım eylemler vardı, bunlar uygulanmadı. 2017'ye geldik, 2017'de Kentleşme Şurasının adı Şehircilik Şurası oldu. Buradaki insanların bir kısmı buna çağırılmadı, bir kısmı çağırıldı. Peki, niye kentten şehre döndük? Neden kavramlar değişti? Burada şöyle bir önemli kırılmayı hatırlatmak isterim. Davutoğlu hükümetinin hükümet programına bakarsak eğer, orada AKP'nin kendi şehircilik politikasına karşı ciddi bir özeleştirici görürüz. Aslında "*bu işi beceremedik*" sözü ilk olarak bu programda söyleniyor, yani aslında İstanbul'a ihanet ettik, bu işi yapamadık falan. Bu söylediğimin hemen arkasından Davutoğlu'nun biraz da *pseudo-science* diyebileceğimiz garip bilim anlayışı doğrultusunda medeniyet tasavvuru, şehircilik birikimimiz, kadim devletimiz, ihya kültürümüz gibi kavramları içeren yeni bir söylem çıktı. Bu söylem içerisinde geline nokta şu: mahalle çok kutsal bir şey. Mahalle site yaşamının, ada nizamındaki planlama anlayışının karşısı ve aslında bizim erişmemiz gereken bir çözümleme. Şimdi burada tabi şununla belki yüzleşmemiz lazım. Biz yıllardır soylulaştırma vesaire her şeyi konuşurken, ister istemez seküler bir bakış açısı ile bunlara bakıyoruz. Daha doğrusu bu meselelerin içerisinde sanki hiç muhafazakarlık, Türkiye'de önemli bir fay hattı olan din meselesinin olmadığı bir bakış açısıyla meseleyi ele alıyoruz. Geldiğimiz noktada mesela, Ankara'dan çok çarpıcı bir örnek olan Hamamönü'nden bahsedildi. Hacıbayram'a mesela baktığımızda soylulaştırmayı yapanın muhafazakar kesimler olduğunu göreceğiz. Şimdi Hacıbayram'ın arka tarafındaki yerleri gezin, bir yığın tabela var. Falanca imam hatip liseleri derneği, bilmem ne vakfı derneği ama hepsi islami bir ton taşıyor. Bir ara lşid buradan adam devşiriyor gibi konular bile konuşuldu. Ya da muhafazakarların iktidarda olduğu belediyelere bakalım. Çoğunlukla yaptıkları kültür sanat etkinliklerinde çoğunlukla ebru gibi geleneksel sanatlar var. Burada belki şununla da yüzleşmek zorunda kalacağız. Hatta ben bir tahminde de bulunmak isterim. Belediye meclisinde canlı izlediğimiz tartışmalar var. Murat Hocamın da söylediği gibi tarihi yapılar içerisindeki o bölgelere bir müdahale söz konusu olduğunda, iki tarafın farklı soylulaştırma söylemlerinin de çatıştığına şahit olacağız gibi geliyor bana. Çünkü İmamoğlu bir şey yapmak isteyecek, karşı taraf hayır diyecek, burada kadim medeniyetimiz, mahallemiz, kültürümüz vesairelerimiz var diyecek. Şöyle tamamlayayım. "*Kimin soylulaştırması*" sorusunu da sormak ihtiyacımız olduğu kanaatindeyim. Çünkü biz ister istemez sosyo-ekonomik sınıflar açısından bakabiliyoruz, planlama literatürünün bakış açısı böyle bir şey. Siyaset bilimi literatüründen baktığımızda soylulaştırma bambaşka anlamlara bürünüyor. Buna da belki bir bakmakta fayda olabilir. Murat Hocam İstanbul Bienalinden bahsetti. İstanbul bu anlamda mesela çok ilginç bir örnek. İstanbul bienali yıllardır devam ediyor. Sanıyorum ya geçen sene ya da ondan önceki sene bir de muhafazakar bienali yapıldı İstanbul'da. Mesela bakın bu da çok ilginç, o bienale karşı farklı bir bienal yapılıyor. Şimdi bu detaylara da sanki biraz bakmak lazım gibi hissediyorum. Teşekkür ederim.

Bahar Yenigül (Gazi Üniversitesi): Soylulaştırma kavramını kırsal alan üzerinden de tartışabilir miyiz sorusunu sormak isterim. Kavramı gelir ve kültür grupları arasında bir yer değişimi süreci olarak tanımlarsak kentleşme baskısı altındaki kırsal yerleşimlerin dönüşüm sürecini de bu kapsamda tartışılabilir miyiz? Doktora tezimde Ankara metropoliten kenti yakın çevresindeki kırsal alanların dönüşüm sürecinin çözümlemesinden yola çıkarak bu süreci kırsal soylulaştırma ile ilişkilendirebilir miyim sorusu aklıma geldi. Ankara'nın kuzey güney doğu batı ve güney batı olmak üzere gelişme koridorlarında kentleşme baskısı ile dönüşüm sürecine giren, kentsel alana dönüşen kırsal yerleşimler yer almaktadır. Özellikle Kuzey ve Doğu aksı benzer sosyo-ekonomik ve kültürel yapıya sahip nüfusun göçüyle birlikte dönüşürken, Güney ve Güney-Batı aksındaki köy yerleşimlerinde (yeni belediye yasasıyla mahalle olan) farklı nüfus hareketliliğinden bahsetmek mümkün. Bu bölgelerde yerleşik kırsal nüfusa ek farklı iki gruptan söz edilebilir. Birinci grup kent çeperlerinde kentsel yaşama tutunabilmeye çalışan alt gelir grubunun kırsal alanda kente nazaran görece düşük fiyatlı konutlarda barınma gereksinimini bölgede sağlayan, ikinci grup ise yaşam kalitesi adına kentin çeperlerinde müstakil konutlarda yaşamayı tercih eden üst gelir grubundan oluşmaktadır. Ancak bölgede yaratılan rant ve beraberinde oluşan hızlı dönüşüm süreci (mega konut projelerinin bölgede yer seçmesi) ekonomik anlamda güçsüz grupların alanı terk etmesine neden olurken, yerleşik nüfus olarak nitelendirdiğimiz kırsalın yerleşik nüfusunun ise yeni gelen sosyo-kültürel anlamda farklı grupların yaşam biçimlerindeki farklılıklar nedeniyle itmeye başlamıştır. Metropoliten kentlerin yakın çeperlerindeki kırsal alanlarda böyle bir dönüşümden bahsederken, kırsal niteliği daha baskın alanlarda ise günümüz turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin çeşitlenmesi ile çiftliklerin, kırsal konutların el değiştirmeye başladığı ve bu süreçte de kırsal alanlarda da yine bir yerinden etme sürecinin olduğunu görmekteyiz. Bu durumun soylulaştırma kavramı ile tartışılıp/tartışılmayacağı konusuna dikkat çekmek isterim.

Nilgün Görür Tamer (Gazi Üniversitesi): Ben de Murat Hoca'nın genel olarak bu sözcüğün korunması ve Türkçe'deki "şey"e dönüşüyor olması yönündeki ifadesine katkı sunmak istiyorum. Kavramın son yıllardaki kullanımı soylulaştırma sürecine ilişkin yeni alanlara işaret etmektedir. Bu kullanım kentsel dinamiklerin etkisinde dönüşen kırsal alanlar ve çevre üzerindeki hassasiyetin bir sonucu olarak ortaya konan önleyici politika ve yaptırımların bir yansıması şeklinde değerlendirilebilir. 2007 sonrası alan yazında *eco-gentrification*, *climate-gentrification*, *low-carbon gentrification*, *green-gentrification*, *environmental gentrification* gibi sözcüklerin eşlik ettiği yeni soylulaştırma süreçleri tartışılmaya başlandı. En son *food gentrification* kavramı ile karşılaştım. Burada çevreci politikaların oluşturduğu yeni pazarın, enerji verimliliği gibi bir düzenlemenin zorunlu tutulması yapı sektöründe, iklim değişikliğine karşı kentlerin korunmasına ilişkin, güçlendirilmesine ilişkin altyapı yatırımları, bunlar da meskûn yerleşmelerde bir yatırıma dönüştüğünde bina bazında, bu da maliyeti karşılayamayacak olan kiracıların ve alt gelir grubunun uzun sürede o bölgeyi terk etmesi ile sonuçlanıyor. Böylelikle kavram giderek içine her şeyi de alarak genelleşiyor ve yaşamın her alanında yer bulabiliyor, bunu belirtmek istedim.

Çiğdem Varol (Gazi Üniversitesi): Burada hemen Nilgün Hoca'ya ek olarak bir şeyler söylemek istiyorum. Hakikaten kavramın kendisini iyi anlamak gerekiyor öncelikle. Yani soylulaştırma dediğimizde yeni yapılan bir konut alanı soylulaştı diye anılmamalı. Öyle yazılar var ki, yeni gelişme alanlarını da üst gelir grubu oraya geliyor diye, soylulaştırma olarak tanımlayan yazılar. Belki de en başa dönmek lazım, kavramın içeriğini tam olarak tanımlayabilmek adına. Meskûn bir alanın aslında köhneleşmesi, çöküntüleşmesi, ardından yeniden üst gelir grupları ile yeniden canlandırılması meselesini unutmadan olaya bakmak gerekiyor diye düşünüyorum. Hakikaten kavramlar popüler olmaya başladıkça her olayda kullanılmaya başlaması kavramın içini boşaltıyor. Onu özellikle belirtmek istedim.

Fahriye Sancar (University of Colorado): Bu noktada bir iki şey söyleyebilirim. Bir tanesi bu koruma alanında da kendi içinde büyük bir değişim görüyoruz. İlk başta tarihi koruma dendiğinde ya büyük adamların söz konusu olduğu olayları temsilen, savaş alanları ya da o kişilerin kaldığı konutlar

gibi *monumental* binaların korunması söz konusu. İkinci etapta, 'tarihi' bina koruma yerine, kiliseler, saraylar, önemli olayların geçtiği binalar vesaire, bunların korunması yerine bir dönemi ifade eden 'yer'in sokakların korunması söz konusu mesela. Amerika'da bir Main Street programı vardır, buna örnek olarak. Türkiye'de Antalya Kaleiçi, Ankara Kale mahallesi öncü örnekler sayılabilir. Korumacılıkta üçüncü dönemde, özellikle kırsal alanlarda korunacak alanın çevresel yani ekolojik özelliklerinin sürdürülebilirliğinin söz konusu olduğunu görüyoruz. Dördüncü dönem, ki bu *gentrification* konusuna en fazla yararı olacak açılım, korumacılıkta sadece fiziksel çevre değil, içinde yaşayanlarla beraber canlandırılması, korunması. Korumacılık alanında bakarsanız literatüre, böyle bir gelişme söz konusu. En gelişmiş haliyle korumacılık, çevrede korunması istenen 'değer' neyse, onu yaratan ve devam ettiren topluluğun da yaşamına orada devam etmesini sağlayan politika ve önlemleri içermekte. Yani, bina olsun, mahalle veya kırsal bölge olsun, içinde yaşayanların ve yaşam tarzının korunması söz konusu oluyor. Böyle düşündüğü zaman hem kentler için hem kırsal alanlar için geçerli bir yaklaşım görebiliyoruz.

Toplantının başında ortaya konan çerçeveye belki bir iki ek yapılabilir. Soylulaştırmada iki farklı süreç söz konusu. Birincisi, bilinçli, programlı ya da politikalarla ortaya çıkan, diğeri de kendiliğinden oluşan süreçler. Şimdi bu ikisini birbirinden ayırmakta yarar olabilir. Çünkü sürecin neresinde ve nasıl müdahale yapılabileceği, yani önerilecek politikalar farklı olacaktır. Ne zaman idrak edip de müdahale edebilecekleri farklı. İkinci sürece Türkiye ölçeğinde en tipik örnekler turizm alanları. Eğer soylulaştırma olgusunu kentsel çöküntü alanlarına sınırlarsanız bu söylediğim örnekler tamamen dışlanmış olur. Turizm bölgelerinde çevresel ve sosyal değişimde *succession* söz konusu. Uygulanan politikaların ilgi alanı dışında olup yan etkileriyle kendiliğinden oluşan değişim. Burada çöküntü alanlarından bahsetmiyoruz. Dolayısıyla, soylulaştırma tartışılırken tanımlanması gereken en önemli kavramlardan birisi neyin 'değer' olduğu. Kent merkezlerindeki çöküntü alanlarında farklı bir 'değer' söz konusu, buna karşın bahsettiğim kırsal, kültürel ve doğal güzelliklerin değer olduğu yerlerde de soylulaştırma oluyor. Soylulaştırmayı kavramsallaştırırken, bu ayrımı da düşünmek gerekir diye düşünüyorum.

Ali Türel (ODTÜ): Gentrification kavramına uymamasına karşın Türkiye'de çok yaygın olan gecekondudaki dönüşüm. Çünkü kentlerin merkezi alanlarında da gecekondu var. Buralarda farklı farklı dönüşümlerle karşı karşıyayız. Mesela Yelda Kızıldağ benimle doktora yapmıştı. Araştırmasında Dikmen ve Karşıyaka Mahallelerindeki belirli alanları çalıştı. *Institutional economics* kapsamında belediyelerin uygulamaya koydukları politikalarla süreçlerin nasıl hızlandığını incelemişti. Dikmen'de olan dönüşümde gecekonduların hemen hepsi dönüşmüş. Bugün gelirken yolun sol tarafında gördüğüm apartmanların gecekondu olarak yıkılarak yerlerine inşa edilmesini adeta izlemiştik. Oradaki gecekondu apartmana dönüşmüş ve dönüşüm sonunda eski gecekondu sahiplerinden çok azı buralarda kalmış. Ankara'nın yanı sıra Türkiye'nin değişik yerlerinden, doktorlar, mühendisler gelmişler buradan konut almışlar, apartmanlaşan semtler sosyal olarak yeniden yapılanmış ve farklı sosyal gruplar oluşmuş. Diğer taraftan Karşıyaka'da önce dönüşüm gerçekleşmiyordu. Yenimahalle Belediyesi birtakım araçlar kullanarak süreci hızlandırınca oralarda da dönüşüm gerçekleşmeye başladı. Gecekonduların yerine inşa edilen binalarda oturanların yarıdan fazlası gecekondu dönüşen halk. Dışarıdan gelenler de sosyal yapısı çok farklı olmayan hane halkları. Başka örneklerle de bakmak gerekir. Örneğin TOKİ tarafından Mamak'ta, Asri mezarlığın karşılarında yapılanlar. Yeni apartman konutlarında oturanların ne kadarı bu alanın dışından gelenler? Aynı soru Kuzey Ankara projesi için de geçerli. Şüphesiz gecekonduların yapı olarak yıkılmadan dönüştürülmeleri çok güç, çoğu için olanaklı değil. Avrupa kentlerinde tescilli oldukça eski taş binaların bakım ve onarımlarını yaptırarak bu binalarda oturan akademisyenleri tanıdım. Bizdeki tarihi konutların yenilenmesi için çoğu kez radikal müdahalelerde bulunmak gerekiyor. Ancak esas üzerinde konuşulması gerekenin Cebeci, Maltepe, Kavaklıdere, Esat, Ayrancı gibi apartman olarak yapılaşmış semtlerdeki konutlarda *gentrification* niteliğinde dönüşümlerinin nasıl gerçekleşebileceği konusu olduğunu düşünüyorum. Dönüşüm teknik olarak da çözümlenmesi gereken, altyapısından, sosyal problemlerin nasıl olacağını şu anda çok bilmediğimiz bir şey.

Murat Güvenç (Kadir Has Üniversitesi): Bu tipik bir problem ama işte bu *rent gap* belirli bir düzeye geldiği zaman Kadıköy'ü mahvetti.

Nilgün Kiper (KTÜ): Bu tartışılırken bana öyle bir formülasyon gerekiyormuş gibi geldi. Müdahalenin biçimi yani yerin sakinlerini yerinden ederken müdahale biçimi süreci hakikaten önemli. Mesela planlı olan, ben hocama bir tane daha ekleyeceğim, koruyalım, sağlıklılaştıralım derken birdenbire soylulaştırmanın önünü açan olaylar var. Bir de kendiliğinden olan, Murat Hoca'nın bahsettiği o kampüs kapısının açılması gibi, Türkiye'de bunun örnekleri çok. Trabzon'da da var. KTÜ'nün D kapısı açıldı, etraf bambaşka bir şey oldu. 4 sene içinde emlak piyasası da değişti. İşlevler de değişti, kullanıcı profili de değişti. Yani öğrencileşen bir yer oldu. Böyle 3 kategori gerekiyor sanki. Mikro stratejiler çok kritik bir noktada. Bu tür nokta atış bir şey oluyor. Öyle stratejik bir şey ki kapı açılması ile birdenbire başka bir şey oluyor. Acaba bu tür örnekleri izlemek mi lazım, tespit etmek mi lazım? Kentlerde tekrar eden bu örnekler bize illaki yol gösterecektir. Gerek plan yapacağımız zaman gerekse kentlerdeki değişimleri izleyeceğimiz zaman.

Tuğçe Utku (Atılım Üniversitesi): Gazi Üniversitesinde soylulaştırma konusu kapsamında doktora çalışması üzerinde çalışıyorum. Çok değerli hocalarımızın karşısında yeni bir fikir üretmek değil ama yeni bir tartışma başlığı oluşturabilirim diye şunu söylemek istedim. Soylulaştırma çok disiplinler arası bir konu, hem sosyolojiyi hem şehirciliği hem mimarlığı hem ekonomiyi ilgilendiren bir kavram. Tüm bunların yanında mimarlık disiplinini de etkileyen bir kavram aslında. Bu nedenle kendi alanıma yaklaştırmak açısından bir şeyler eklemek isterim. Kentsel biçimleniş içerisinde soylulaştırmanın yarattığı yeni bir mimari biçim var mı? sorusu üzerine tartışmakta fayda olabilir diye düşünüyorum. Bir de Savaş Hocamın söylediklerine bir şey eklemek istedim. Soylulaştırma için Savaş Hocam konu kapsamında soylulaştırmayı tetikleyen öncülerin/aktörlerin üzerinde de düşünülmesi gerektiğini dile getirmişti. Aslında daha çok sanatçıların tetiklediğini geçmiş kaynaklardan okuyoruz. Acaba bu bağlamda sanat/sanatçı/kent ilişkisini soylulaştırma ile ilişkilendirebileceğimiz bir tartışma konusu olabilir mi diye paylaşmak istedim. Teşekkür ederim.

Fahriye Sancar (University of Colorado): Ben bir şey ekleyebilir miyim? Konuta odaklanmak yerine bütün işlevlere bakmak gerekir. Özellikle ticari.

Ash Gürel (Gazi Üniversitesi): Ben de yapılan müdahalelerin meşruiyetini sorgulama kısmı ile ilgili bir şey söylemek istiyorum. Meşruiyet burada belki yaşam kalitesinin artırılması, geliştirilmesi ile kendine biraz temel bulabiliyor. Yaşam kalitesi, üzerinde uzlaşabildiğimiz, hemfikir olabildiğimiz, kimsenin kolay kolay karşı çıkmadığı bir kavram. Yaşam kalitesini geliştirmek bir amaç haline geldiğinde üzerinde uzlaşabiliyoruz. Ama akla gelen soru kimin yaşam kalitesi. Orada gerçekte yaşayanların mı, oraya sonradan gelecek olanların mı, tüm kentlilerin mi ya da Murat Hocamın söylediği gibi o kentten gelip geçen, o kente yolu düşen kent kullanıcılarının mı? Aslında burada birey merkezli düşünmek durumundayız. Yani bireylerin oluşturduğu bir toplum içerisindeyiz ve bireylerin algıları, istekleri çeşitlendikçe ve farklılaştıkça birbiri ile çelişmeye başladığına şahit oluyoruz zaten. İşte bu çelişkilerden nasıl bir bütün, nasıl bir anlamlı çıkış noktası, nasıl bir ortak değer buluruzu aramak belki de mümkün. Elbette çelişilecek, çünkü çok boyutlu, çok sektörlü, çok bireyli kentlerden bahsediyoruz. Ama neyin üzerinde uzlaşacağız ya da bizim temel kavramımız ne olacak sorusu, o ortak değerler neyin üzerine şekillenebilir. Kent hakkı mıdır, kentli hakları mıdır, kenti oluşturan insanların sahip olduğu haklar mıdır bunlar tartışılabilir. Oysa bugün kentteki yaşam kalitesinin asıl ulaşmak istediğimiz noktada değil de ekonomik bir bakış açısı ile yani rantın ya da değer kime, hangi gruba, nasıl aktarıldığı ile şekillendiğini ve bunun üzerinden tartışıldığını görüyoruz. Gayrimenkul değerlerinin değişimi, hangi gruba aktarıldığı ve burada aslında yaşam kalitesinin diğer boyutlarının göz ardı edildiğinin farkındayız. Ben de bunu belirtmek istedim. Teşekkür ederim.

Ece Arslan (İTÜ): Şimdi şöyle bir şey var, soylulaştırma evet yapılıyor ama kazanan ve kaybeden bir kısım var. Göçe zorlanan bir kesim var. Aslında üst ölçekten bakmak istiyorum, bölge planlama alanında yüksek lisans yapan biri olarak. Kentin aslında kalkınması söz konusu, yani yaşam kalitesini

arttırmaya çalışıyorlar. Ama sadece o bölgenin yaşam kalitesi artırılmış oluyor. Göçe zorlanan kesim kentin başka yerlerine dağılmış oluyor. O zaman aslında kentin içinde bir yaşam kalitesinde artış söylenemez. Aslında hep kent kaybetmiş oluyor diye düşünüyorum. Soylulaştırmayı, yapılan müdahaleleri sadece inşaat sektörünün artık hani bir şekilde çarkı döndürmek için belki de bir araç olarak kullanması şeklinde görüyorum. Aslında politikalarda soylulaştırma bir araç mı, bir amaç mı tartışabiliriz.

Nuri Yavan (Ankara Üniversitesi): Tartışmaları dinleyince aklıma bir husus geldi. Soylulaştırmanın bugünkü geldiği nokta aslında kümelenme kavramını bana hatırlattı. Kümelenme kavramı da özünden çıkarılarak 2000’li yıllarda bir süre sonra adeta bütün bir maymuncuk haline getirildi. Her kapıyı açan ve aslında birtakım şeylere, sektörlerle veya belli alanlara teşvik, destek sağlamak için kullanılan çok önemli bir mekanizma haline getirildi. Oysa literatürde bir süre sonra biz bu normal sanayi kümelerinden, iş kümeleri, sektörel kümeler haline getirdik. Ve en önemli tartışmalardan bir tanesi aslında kümelenmenin özünü kaybeden, dolayısıyla da her tarafa yaygınlaştırılan bir aşamaya getirildi. Soylulaştırmanın da aslında bugün geldiği noktada Murat Hocanın söylediği o “şey”leştirilmenin ben aslında bütün kentte bir maymuncuk görevi üstlenen, ondan sonra her türlü meselede bir işlev yüklenen bir kavram haline geldiğini düşündüm. Dolayısıyla bu anlamını yitirme, bir süre sonra kümelenme kavramının anlamını, odağını yitirmesi gibi. Soylulaştırmanın da genel geçer her şeye doğru bir müdahale anlamını küresel strateji olarak Şule Hanım tanımladı. Soylulaştırmanın kente müdahale etmenin bir stratejisi olarak tanımlanan bir kavram haline getirildiğini görüyoruz. Dolayısıyla benzer bir paralellik gördüm aslında, o paralelliği belirtmeye çalıştım. Sanıyorum kavramın özüne gidişatın arkadaşların söylediği notlarla beraber en anlamlı şey olacağını düşünüyorum. Aksi takdirde hiçbir şey ifade etmeyen, her şeyi kapsayan bir hale gelme riski taşıyor. Onu belirtmek istedim.

İlhan Tekeli (ODTÜ): Galiba tükettik, bütün görüşleri aldık. Arkadaşlarımızın konuşmaları içinde bir şey dikkatimi çekti. Arkadaşlarım tek bir teorik çerçeve kurmaktan, tek katı bir tanım yapılmasından yana değiller. Yani bu öyle bir konu ki her yerellikte eski tabirle farklı tezahürleri olan bir olay. O halde bizim kuracağımız teorik çerçevenin de niteliği büyük ölçüde belli oluyor. O da şu; teorik çerçevemizde öyle öğeler bulunmalı ki bu problemin kendine özgüllüğünü garanti etmeli ama aynı zamanda öyle öğeler bulunmalı ki her yerellikte bunun farklılaşmasına olanak vermeli. Teorik çerçevenin niteliği bu olacak.

Bana öyle geliyor ki, toplantının başlangıcında soylulaştırma sürecini/olgusunu tanımlarken üzerinde durduğum ana parametreler teoremin ortak yönlerinin neler olabileceğini gösteriyor. Bu ortak yönlerden birincisi çöküntü alanının oluşmuş bulunması olduğu açık. Tabii ki Murat Hoca’nın üzerinde durduğu “rent gap” de bununla yakından ilişkilidir. Bu “rent gap” varlığı halinde, kapitalist bir sistem içinde bir dönüşüm gerçekleşecektir. Şimdi ikincisi, biz bunu başıboş bırakıp bu rant yüzeyini dönüştürebiliriz. Eğer dönüştürülecek alanın eski dokusuna biz bir değer atfetmiyorsak, bizim için önemli bir sorun bulunmamaktadır. Bir zamanlar mimarlık alanında binaların yaşı olmaması, binaların sürekli olarak yenilenmesi gerektiğini savunanlar bulunuyordu. Öyle bir sistemde tabii ki bir soylulaştırma problemi doğmaz. Ama biz böyle bir anlayışa uzağız. Soylulaştırma sürecinin, olgusunun oluşması için kentin eski dokusuna ve bunun korunmasına değer veren bir değerler sistemimizin bulunması gerekiyor.

Bundan sonra üçüncü bir konu gündemimize giriyor. Koruma tek başına gerçekleştirilemiyor. Korumanın sürdürülebilmesi için oradaki bir canlandırmanın başarılı olması gerekiyor. İşte yapılacak tanımların, ortaya sürülecek kuramların çeşitlendirilmesi işte tam bu noktadan sonra başlıyor. Önerilerin çeşitlenmesini yaratabilecek çok sayıda faktörün bulunduğu söylenebilir. Canlandırmada izlenebilecek yolların farklılığı kuramın çeşitlenmesinin en önemli kaynaklarından biri olacak. Onun için izleyeceğimiz değişik bakış açıları, değişik biçimler ortaya çıkartacak. Başka çeşitlendirme kaynakları da bulunacak. Biz bu tartışmayı farklı yerellikler için geliştireceğiz. Her

yerellikte korunacak olanın, değerli olanının ne olduğu farklı olacak. Korunacak olan farklılaşacağı gibi nasıl canlandırılacağı da çeşitlenecek.

Bu canlandırmanın içinde soylulaştırma olacak mı? Bizim soylulaştırma kavramını ele alış biçimimiz övgü üstüne değil, eleştiri üstünde kurulmuş bulunuyor. Aslında bütün bu konuşmalarda verilen örneklerde büyük bir problem var. Biz plancılar olarak bir kentin formunda, sosyolojik bir farklılaşmanın bulunmasını normal olarak kabul ediyoruz. Yani şehir plancıları kent formunda bir farklılaşma olmamasını savunmuyor. Korunmasını istediğimiz yerde soylulaştırmanın bunu başarmak için bir araç olarak kullanılmasına karşı çıkıyoruz. Onun yerine orada yaşayanların toplumsal/ekonomik düzeyini geliştirmeyi bir toplumsal kalkınma projesi olarak öneriyor olacağız. Bizim pozisyonumuz o olacak. Sanıyorum ki bu toplantıya katılanlar arasında bu pozisyon konusunda önemli bir ayrılık yok.

Burada Savaş Hoca'nın getirdiği nokta da bence önemli. Şimdi biz soylulaştırmaya karşı vaziyet alıyoruz. Savaş Türkiye'nin sosyal yapısında, bir mekânın sınıfsal farklılaşmasını konuşurken 2 tür burjuvazi olduğunu unutmayalım diyor. Türkiye'de islami kesim ayrı bir islami burjuvazi oluşturdu. Bu bir gerçek. Türkiye'de 2 tür burjuvazi olduğu için, 2 tür soylulaştırma ortaya çıkıyor. İki tür soylulaştırma bulunmasının, bizim soylulaştırma karşısındaki pozisyonumuzu değiştireceğini sanmıyorum. Bugünkü toplantımızda genel bir çerçeveyi oluşturabildiğimizi düşünüyorum. Şimdi iki saati geçtik, toplantımızı bitirelim mi? Bitirelim diyorlar. O zaman toplantı bitti, çok teşekkür ederim.

Toplantı Fotoğrafları

Şekil 2. İTŞKV bünyesinde 27 Nisan 2019 tarihinde gerçekleştirilen düşünce paylaşım platformu toplantısı